

Sovyet Ekonomistleriyle Beş Görüşme 1942-1952

Josef Stalin

<http://www.gencliginsesi.net>

29 Ocak 1941

**Ekonomi Politik Sorunları Üzerine
Ekonomi Politğin Amacı**

Ekonomi politğin amacı konusunda birçok tanımlama vardır: Engels, ekonomi politği, üretim, değişim ve dağılım bilimi olarak tanımlar; yine Marx'ın, Kapital'in hazırlık notlarında konuyla ilgili tanımlaması olduğu gibi, Lenin'in de 1889'da Bogdanov'un yaptığı tanımlamayı kabul eden görüşleri vardır. Birçok kitap kurdu, bir tanımlamayı diğerine karşı öne sürüyor. Alıntı yapmayı çok seviyoruz ve bu alıntılar da aslında cahilliğimizin göstergesidir. Bu nedenle ekonomi politğin amacının tam tanımlamasını yapmak için iyi düşünmeli ve bunun üzerinde durarak sunmalıyız.

Eğer "ekonomi politik, tarihsel olarak gelişen toplumsal üretim tarzlarının bilimidir diye yazarsak, ekonomi ve insanlar arasındaki ilişkiden söz ettiğimiz hemen anlaşılacaktır. Bu nedenle, ekonomi politğin toplumsal üretim ilişkilerinin, yani insanlar arasındaki ekonomik ilişkilerin gelişiminin bilimi olduğunu ifade etmek daha iyi olacaktır. Bu tanımlama, hem kişisel hem de üretim amaçlı gerekli tüketim araçlarının üretim ve dağılımını düzenleyen yasaları açıklar." Dağıtımdan kastım, kelimenin dar anlamıyla dağıtım, yani bireysel tüketim araçlarının dağıtımını nosyonu değildir. Burada, Engels'in Anti Dühring'de dağılımı, üretim araçlarının ve bireysel tüketim araçlarının mülkiyet biçimi olarak tahlil ettiği anlamıyla bir dağılımdan söz ediyoruz.

Bir sonraki sayfada, ikinci paragraftan sonra, şu kelimelere ek yapmamız gerekir: "yani, üretim araçlarının ve dolayısıyla halkın yaşamı için gerekli olan maddi varlıkların toplumun üyeleri arasında dağıtım biçimi".

Kapital'in dördüncü cildi için Marx'ın hazırlık notlarından haberdarsınız elbette. Orada ekonomi politğin amacı tanımlanmıştır. Marx üretimden söz

ettiğinde ulaşımı da kapsar (ulaşımın uzun ya da kısa mesafe olmasından, Türkistan'dan pamuğun ulaşımı ya da bir fabrikanın kendi iç ulaşımı olmasından bağımsız olarak). Marx'ta, dağıtımın tüm sorunları üretim konseptine dahil edilmiştir. Buradakilerin düşüncesi nedir: Buradaki tanımlama doğru mudur?

GÖRÜŞ: Şüphesiz, işaret edilen değişiklikler esaslı bir gelişme sağlıyor.

SORU: Tanımlamada "toplumsal üretim" ilişkileri ifadesini kullanmak doğru olur mu? "Toplumsal" kelimesi burada yersiz değil mi? Üretim zaten toplumdur. Burada bir totoloji olmayacak mı?

CEVAP: Üretimde teknik ilişkiler de olabileceği ve burada özellikle toplumsal üretim ilişkilerinden söz etmemiz gerektiği için "toplumsal-ilişkiler"i bir tire ile yazmalıyız.

SORU: "kişisel ve üretim" kelimeleri yerine tüketimden "kişisel ve üretici" şeklinde söz etmek daha uygun olmaz mı?

Kısa bir görüş alış verişinden sonra "kişisel ve üretim" kelimeleri yazıldı.

Eğer amacın önerilen şekliyle formülasyonunu kabul edersek, bütün formasyonlarda dağıtım sorununa daha fazla dikkat çekilmesi şeklinde bir genel sonuç çıkarılmalı. Aksi takdirde burada bankalar, borsalar ve piyasalar konusunda çok az şey söylenmiş olur. Bu yetmez. Özellikle sosyalizm bölümü de bu nedenle yetersiz kalır.

Beşinci sayfada biçimle ilgili düzensizlikler var. Bunlar kaldırılmalı. "Farklı üretim tarzlarını inceleyen ve açıklayan ve bunları birbirinden ayıran özellikleri ortaya koyan tarihsel bir bilimdir" diye yazılmış. Düzgün bir Rusça ile yazılmalı; 'inceleyen' ve 'açıklayan' şeklinde değil de, bilimdir ki inceler ve açıklar şeklinde.

Değer yasası üzerine

Sosyalizm ile ilgili bölüme geliyorum. Birkaç şey geliştirildi. Fakat bu bölümün daha önceki haliyle karşılaştırıldığında birçok şeyin de heba edildiğini görüyoruz.

Bu bölümde değer yasasının aşıldığı yazılmış. O zaman, maliyet kategorisinin nereden ortaya çıktığı, ki onsuz hesaplama ve emeğe göre dağıtım yapılamaz ve fiyatlar tesbit edilemez, anlaşılmaz olur. Değer yasası henüz aşılmış değildir. Fiyatların yardımıyla kumanda ettiğimiz doğru değildir; bunu yapmak isteriz fakat yapamayız. Fiyatların yardımıyla (ekonomiyi) idare etmek için muazzam rezervlerin olması, bir meta bolluğu olması gerekir. Ancak o zaman fiyatlarımızı dikte edebiliriz. İlegal bir piyasa ve kollektif çiftlik piyasası olduğu sürece, piyasa fiyatları varolacaktır. Eğer değer yoksa, gelirleri ölçebilecek bir şey de yoktur. Gelirler emekle ölçülmez. İhtiyaca göre dağıtım başladıığımızda bu bütünüyle farklı bir mesele olacaktır. Fakat bugün için değer yasası aşılmış değildir. Onu bilinçli bir şekilde kullanmak istiyoruz. Fiyatları bu yasa çerçevesinde belirlemek durumundayız. 1940'ta (Rusya'da) Estonya ve Latviya'dan daha az ürün elde ettik. Yeterli ekmek olmadığından fiyatlar fırladı. 200 bin (pood) ekmek daha piyasaya sokunca fiyatlar derhal düştü. Bunu ülkenin her yerinde bütün metalar için yapabilir miyiz? Hayır, bütün metalar için fiyatları dikte etmekten uzağız. Bu nedenle çok daha fazla üretmek zorundayız; bugünkünden çok daha fazla. Fakat bugün fiyatların yardımıyla (ekonomiyi) kumanda edecek durumda değiliz. Ayrıca kollektif çiftlik piyasasında yapılan satışlardan sağlanan gelirler kollektif çiftlik köylüsüne gidiyor. Elbette bizde, bu gelirle üretim araçları satın alınamaz ve bu gelir kişisel tüketimi arttırma yönünde kullanılır.

* * *

Metinde afiş propagandası kendini gösteriyor. Böyle olmaz. Bir ekonomist gerçekleri incelemeli. Ve birdenbire "Troçkist-Buharinist hainler" karşımıza çıkıyor; mahkemenin şunu bunu kararlaştırdığını belirtmenin anlamı ne? Bunun ekonomiyle ilgisi nedir? Propaganda kısımları çıkarılmalıdır. Ekonomi politik ciddi bir konudur.

BİR SES: Uzun zaman önce, mahkeme başladığında yazılmıştı.

CEVAP: Ne zaman yazıldığı önemli değil. Şimdi yeni şekli sunuluyor ; orada da var ve yersiz. Bilimde mantığa sığmırız. ?????? Bu durum işimizi heba ediyor.

Planlama üzerine

Ekonomik planlama konusunda birçok kötü söz yığılmış. Ve herşey yazılmamış. "Sosyalist toplumda emeğin doğrudan toplumsal karakteri.

Değer yasasının aşılması ve üretimde anarşinin ortadan kalkması. Sosyalizmin üretim ilişkilerinin, üretici güçlerin doğasına uygun hale getirilmesinin bir aracı olarak ekonominin planlı yönlendirilmesi.” Bir tür kusursuz planlı ekonomi resmi çizilmiş. Oysa sadece şöyle denebilir: Kapitalizmde, tüm toplum çapında üretim gerçekleştirmek mümkün değildir; orada, ayrım yaratan rekabet vardır, özel mülkiyet vardır. Oysa bizim sistemimizde işletmeler sosyalist mülkiyet temlinde birleşmiştir. Planlı ekonomi, bizim istediğimiz birşey değil, bir zorunluluktur; aksi takdirde herşey çöker. Piyasa ve borsa gibi burjuvazinin oransızlıkları düzeltmede kullandığı barometreleri ortadan kaldırdık. Herşeyi kendi üzerimize aldık. Bizim sistemimizde, planlı ekonomi, ekmek tüketimi gibi vazgeçilmez birşeydir. Biz ”iyi çocuklar” olduğumuzdan, herşeyi yapma yeteneğimiz olduğundan değil, sistemimizde işletmeler entegre olduğu için böyledir bu. Onların sisteminde entegrasyon ancak tröst ve karteller içinde, yani dar bir sınır içinde mümkündür; fakat Tüm Halkın ekonomisini organize edemezler. (Kautsky’nin süper kapitalizm teorisine Lenin’in getirdiği eleştiriyi hatırlamak yerinde olacaktır). Kapitalist, sanayiye, tarımı ve ulaşımı plana göre işletemez. Kapitalizmde şehir kırı yutmalıdır. Onda, özel mülkiyet bir engeldir. Yani basit ifade edin: Bizim sistemimizde entegrasyon vardır, onların sisteminde ise bölünme. Burada (sayfa 369’da) şöyle yazılmış: ”sosyalizmin üretim ilişkilerini üretici güçlerin karakteriyle uyumlu hale getirmenin aracı olarak ekonominin planlı işleyişi”. Bu saçma bir öğrenci gevezeliğidir. (Marx ve Engels çok önce çelişkilerden söz etmiştir). Fakat bize böyle genellemeler yapmanız ne demek oluyor? Sade ifade edin: Onların sisteminde, ekonomide bölünme vardır, mülkiyet biçimleri bölünmeye yol açar; bizim sistemimizde ise entegrasyon vardır. Dümen sizde ve iktidar sizin. Basit konuşun.

Planlama merkezinin amaçlarını iyi tanımlamalıyız. Sadece oranları saptamamalı. Oranlar esas önemi taşımaz; gereklidirler, ama yine de ikincil durumdadırlar.

Planlamanın temel amaçları nelerdir?

Planlamada birinci amaç, sosyalist ekonominin bağımsızlığını kapitalist kuşatmadan korumakla ilgilidir. Bu zorunludur ve en önemli olan da budur. Dünya kapitalizmine karşı mücadelenin bir biçimidir. Kapitalist sistemin bir uzantısı haline gelmemek için elimizde metal ve makinaların olmasını sağlamalıyız. Planlamanın temeli budur. Bu esastır. GOELRO ve sonraki planlar bu temelde yapılmıştır.

Planlamayı nasıl örgütlemek gerekir? Onların sisteminde, sermaye, kara bağlı olarak ekonominin dalları arasında kendiliğinden dağılır. Çeşitli sektörleri karlılığa göre geliştirseydik, gelişmiş bir un öğütme sektörü, oyuncak üretimi (bunlar pahalıdır ve yüksek kar getirir), tekstil sektörümüz olacak, ama hiç ağır sanayimiz olmayacaktı. Ağır sanayi büyük yatırımlar gerektirir ve başlangıçta zarar eder. Ağır sanayiye geliştirmekten vazgeçmek, Rikovcuların önerisiyle eşanlamlıdır. Kapitalist ekonominin gelişme yasalarını başaşağı çevirdik, aslında ayakları üstüne oturttuk. Ağır sanayinin geliştirilmesi ve makina yapımı ile başladık. Ekonomi planlanmadan hiçbir şey hallolmaz.

Onların sisteminde nasıl oluyor? Bazı devletler diğerlerini soyuyor, sömürgeleri yağmalıyor ve cebri borç alıyorlar. Bizde ise başka türlü. Dünya kapitalist sisteminin bir uzantısı haline gelmememiz planlamanın en temel şeyidir.

Planlamanın ikinci amacı ise, sosyalist ekonomi sisteminin mutlak hakiyetini perçinlemede ve kapitalizmin yükseleceği bütün kaynakları ve delikleri kapatmada yatar. Rikov ve Troçki bir zamanlar, karsız olmalarından dolayı bazı gelişmiş ve önemli işletmelerin (Putilov fabrikası vb.) kapatılmasını önermişlerdi. Bunu yapmak "sosyalizmin kapatılması" anlamına gelecekti. Yatırımlar, karlı olduğu için un öğütme ve oyuncak üretimine yapılacaktı. Bu yolu izleyemedik.

Planlamanın üçüncü amacı oransızlıklardan korunmaktır. Fakat ekonomi çok geniş olduğundan, her zaman uyumsuzluklar ortaya çıkabilir. Bu nedenle geniş rezervlere ihtiyacımız var. Sadece fon olarak değil, emek gücü olarak da.

Okuyucuya yeni birşey sağlamalıyız, üretim ilişkileri ile üretici güçler arasındaki karşılıklı ilişkinin sonsuz tekrarını değil. Bu hiçbir sonuç getirmez. Kendi sistemimizi övüp göklere çıkarmaya ve ona olmayan başarıları yüklemeye gerek yoktur. Değer vardır, diferansiyel rant vardır; fakat farklı bir biçimde kullanılırlar. Kar bölümünü düşünüyordum -onu çıkaralım mı, kalsın mı?

GÖRÜŞ: "Gelir" kelimesini kullanmak belki daha iyi olur.

MOLOTOV: Gelir farklı bir türdür.

GÖRÜŞ: (N.A. Voznesensky) Sosyalist birikim olabilir.

CEVAP: Kar sağlanmıyorsa o birikim değildir. Kar, üretimin bir sonucudur.

SORU: Kitapta, sosyalist toplumda artı-ürünün olduğunu belirtelim mi? Bu konuda Komisyon'da görüş ayrılıkları vardı.

MOLOTOV: İşçilerin, sadece kendi aileleri için değil, toplumun bütünü için çalıştıklarını bilmesi için onları eğitmeliyiz.

CEVAP: Artı-ürün olmadan yeni sistemi inşa edemezsiniz. İşçilerin, kapitalizmde, ellerine geçene ilgi duyduklarını anlaması gerekir. Fakat sosyalizmde kendi toplumlarına bakarlar / ilgilenirler ; ve işçiyi eğiten de budur. Gelir varolmaya devam eder, fakat başka bir karakter kazanır. Artı-ürün oradadır; fakat sömürene gitmez, halkın refahının yükseltilmesi, savunmanın güçlendirilmesi, vb. için kullanılır. Artı-ürün dönüşür.

Ülkemizde dağılım emeğe göre gerçekleşmektedir. Kalifiye ve kalifiye olmayan emek var. Bir mühendisin işini nasıl tanımlamalıyız? O, çok yönlü basit emektir. Bizde gelirler emeğe göre dağılır. Bu dağılım değer yasasından bağımsız olarak gerçekleşmez. Tüm ekonominin plana göre işlediğini düşünürüz; fakat her zaman öyle olmaz. Bizde de birçok kendiliğinden durum vardır. Kendiliğinden değil, bilerek değer yasasına göre hesaplamalar yapıyoruz. Onların sisteminde değer yasası kendiliğinden işler, yıkıma neden olur ve büyük fedakarlıklar gerektirir. Bizim sistemimizde ise, değer yasasının karakteri bir değişime uğrar, yeni bir içerik ve biçim kazanır. Biz bilerek, kendiliğinden değil, fiyatları saptarız. Engels sıçramalardan söz eder. Riskli bir formülasyondur; ama kabul edilebilir, eğer gereklilik aleminden özgürlük alemine sıçrayışı doğru bir biçimde anlıyorsak. İrade özgürlüğünü, gerekliliğin kabul edilmesi olarak anlamalıyız, ki burada sıçrama, kendiliğinden zorunluluktan, gerekliliğin kabulüne geçiş anlamına gelir. Onların sisteminde değer yasası kendiliğinden işler ve geniş çaplı tahribata yol açar. Ama bizim herşeyi daha az fedakarlık gerektiren bir şekilde idare etmemiz gerekir. Değer yasasının işleyişinden kaynaklanan gerekliliği, biz bilinçli bir şekilde kullanmalıyız.

SORU: Komisyonunda, Sovyet ekonomisinde metanın olup olmadığına dair tartışmalar ve yanlış anlamalar ortaya çıktı. Komisyonunda çoğunluğun görüşünün aksine, yazar, metalden değil ürünlerden söz ediyor.

CEVAP: Paraya dayanan (monetarize) bir ekonomi varsa, metalar da var demektir. Bütün kategoriler varolmaya devam ediyor; ama yeni bir karakter kazanmış durumdadır. Onların sisteminde para, sömürünün aracı olarak hizmet görürken, bizim sistemimizde farklı bir içeriğe sahiptir.

SORU: Şimdiye kadar değer yasası, emek gücünün kendiliğinden dağılımını belirleyen kendiliğinden bir piyasada işleyen bir yasa olarak yorumlanmıştır.

CEVAP: Bu doğru değil. Sorunun formülasyon alanı daraltılmamalı. Troçki sürekli olarak parayı, bir hesaplama aracı olması ile sınırlandırdı. NEP'e geçiş öncesinde ve sonrasında bu konuda ısrar etti. Bu yanlıştır. Ona cevabımız şuydu: Bir işçi bir şey satın aldığında, para yardımı ile mi hesap yapıyor yoksa başka birşey mi yapıyor? Lenin sürekli olarak Politbüro'da, sorunun bu şekilde formüle edilmesinin yanlış olduğunu, paranın rolünün, sadece bir hesaplama aracı olmasına indirgenmemesi gerektiğine işaret etmiştir.

GÖRÜŞ: Sosyalist toplumda artı-ürün - utanç verici bir kavram.

CEVAP: Tam tersine, işçiyi, artı-ürüne ihtiyacımız olduğu, daha fazla sorumluluk gerektiği konusunda eğitmek zorundayız. İşçi, sadece kendisi ve ailesi için değil, rezervlerin oluşması ve savunmanın güçlendirilmesi için de ürettiğini anlamalıdır.

Görüş: Gotha Programının Eleştirisi'nde Marx artı-üründen söz etmemiştir.

CEVAP: Herşeyin cevabını Marx'ta ararsanız hiçbir yere varamazsınız. Bugün önünüzde 20 yıldan fazladır varolan SSCB gibi bir laboratuvarınız var; ama sosyalizm konusunda Marx'ın sizden daha çok bilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz. Gotha Programının Eleştirisi'nde Marx'ın öngörme durumunda olmadığını anlamıyor musunuz! Aktarma ve alıntıları biraraya getirmek değil, kafayı kullanmak gerekir. Yeni olgular ortada; yeni bir güçler bileşimi var ve -eğer bir mahsuru yoksa- beynin kullanılması lazım.

1 Ücretler ve işgünü üzerine

Ücretler, işgünü ve işçilerin, kollektif çiftçilerin ve inteliğiansının gelirleri konusunda birkaç söz. Metinde, insanların sadece Marksistler iktidarda olduğu için ve planlı bir ekonomi sözkonusu olduğu için değil, aynı zamanda kendi çıkarlarına olduğu için işe gittiği ve bizim bu çıkarları yakaladığımız konusu dikkate alınmamış. İşçiler ne idealisttir ne de ideal insanlardır. Bazı insanlar,

eşitleme temelinde ekonominin işletilebileceğini düşünüyor. Bu tür teoriler ileri sürüldü: Kollektif ücretler, üretim komünleri, vb. Bunlarla üretimi ilerletemezsiniz. İşçi, planın gereklerini yerine getirir ve aşar, çünkü işçiler için parça-başı sistemi, denetlemeciler için prim sistemimiz ve daha iyi çalışan çiftçiler için de prim ödemelerimiz var. Bir süre önce yasayı Ukrayna'da kullanmaya başladık.

Size iki olaydan söz edeceğim. Birkaç yıl önce kömür sanayinde, yerüstünde çalışanlar madenlerde çalışanlardan daha fazla gelir elde edince bir durum ortaya çıktı. Ofiste oturan mühendis, madende çalışan işçiden birbuçuk kat daha fazla kazanıyordu. Üst yönetim, en iyi mühendisleri kendi bölümlerine, kendi yanlarına çekmek istiyordu. Fakat işin ilerlemesi için, insanların orada kendi çıkarlarını görmesi lazım. Ancak yeraltında çalışan işçinin ücretini yükselttiğimiz zaman iş ilerledi. Ücretler sorunu esaslı bir öneme sahiptir.

Başka bir örnek: Pamuk üretimi. Son dört yıldır tırmanışa geçmesinin nedeni, prim ödeme sisteminin gözden geçirilmiş olmasıdır. Belli bir birim toprakta ne kadar daha fazla üretirlerse o kadar fazla kazanırlar. Şimdi burada bir çıkarları var.

Ukrayna'daki kollektif çiftçiler için prim yasasının özel bir önemi vardır. Eğer insanların çıkarları doğrultusunda hareket ederseniz, onlar da ilerler, yeteneklerini geliştirirler, daha iyi çalışırlar ve bunun kendilerine daha çok kazandırdığını görürler. Bir zamanlar, bir entellektüel ya da kalifiye işçi sadece toplumdaki yalıtılmışlığa uygun görülürdü. Bu bizim akılsızlığımızdı; o zaman üretimin ciddi bir örgütlenmesi sözkonusu değildi.

İnsanlar, Stalin'in altı koşulundan söz ediyor. Bir düşünün - ne haber! Orada sözü edilen, bütün dünyada bilinen, ama bizimle unutulup gidenlerdir. İşçi için parça-başı, mühendislik ve teknik personele prim sistemi ve kollektif çiftçiye primler; bunlar sanayinin ve tarımın gelişmesinin kaldıraçlarıdır. Bu kaldıraçları kullanın, o zaman üretim artışının sınırı olmaz, ve bunlarsız hiçbir şey hallolmaz. Engels bu konuda kafa karışıklığı yaratmıştır. Bir zamanlar teknik personelin ve mühendislerin kalifiye işçilerden daha fazla (ücret) almayacağını söylüyorduk. Engels üretim konusunda birşey anlamamış, bizim de kafamızı karıştırdı. Bu, yüksek yönetici personelin sık sık değiştirilmesi fikri kadar saçmadır. Bu şekilde yapsaydık herşeyi kaybederdik. Doğrudan komünizme sızramak istiyorsunuz. Marx ve Engels tam komünizmi düşünerek yazdılar. Sosyalizmden komünizme geçiş oldukça karmaşık bir meseledir. Sosyalizm henüz etimize, kanımıza girmedi; sosyalizmde hala herşeyi iyi bir şekilde organize etmek, hala işe göre dağılımı belirlemek zorundayız.

Fabrikalarımızda pislikler var, fakat biz doğrudan komünizme geçmek istiyoruz. Ama buna kim izin verecek? Çöplüğe batıyoruz ve komünizm istiyoruz. İki yıl kadar önce büyük bir işletmede kümes hayvanı -piliç ve kaz üretilmeye başlandı. Bütün bunlar size neyi düşündürüyor? Kirli insanlara komünizme geçiş izni verilmeyecek. Moloz olmayı bırakın. Ve o zaman komünizme geçişten söz edin. Engels doğrudan komünizme geçmek istedi. Büyülenmişti.

MOLOTOV: Sayfa 333'te şöyle yazılmış: "artel'in belirleyici avantajı onun, kollektif çiftçilerin bireysel çıkarları ile toplumsal çıkarlarını doğru bir şekilde birleştirmesinde, kollektif çiftçilerin bireysel çıkarları ile toplumun çıkarlarını başarılı bir şekilde uyumlu hale getirmesinde yatar." Sorunun bu şekilde formüle edilmesi, sorunu gözardı ediyor." "Kollektif çiftçilerin bireysel çıkarlarını toplumun çıkarları ile doğru bir şekilde birleştirme" nedir? Fazla somut bir içeriği olmayan yüzeysel bir cümle bu. Bundan, "varolan herşeyin rasyonel olduğu" sonucu çıkıyor. Gerçekte ise öyle olmaktan çok uzaktır. İlke açısından bu sorunların doğru çözümünü bulduk, fakat pratikte yanlış ve yersiz olan birçok şey var. Bunun açıklanması gerekir. Önce toplumsal ekonomi yerli yerine oturtulmalı.

Ayrıca parça-başı ücret sorununu ortaya atmak gerekir. Bir zamanlar bu sorun çok karmaşıktı ve parça-başı sistemi anlaşılmadı. Örneğin bizi ziyaret eden Fransız sendikacıların işçi delegeleri, kapitalist koşullarda işçiler buna karşı mücadele ettiği halde bizim neden parça-başı ve prim sistemini desteklediğimizi soracaktır. Bugün herkes anlıyor ki, ilerici bir ödeme sistemi olmadan, parça-başı sistemi olmadan Stahanovistçiler ve ileri işçiler olmayacaktı. Ama pratikte çok rezil şeyler de yaşanıyor. 1949'da, 1933 kararlarına geri dönmek ve tekrarlamak zorunda kaldık. Kendiliğindenlik bizi zıt yöne doğru çekiyor. Üst kademedekiler, en iyi mühendislerin kendi yanlarında olmasını istiyorlar. Henüz istediğimiz oranda düzenli hale gelemedik. Gerçeğimiz oldukça süsleniyor ve istediğimiz temizliğe ve düzenliliğe hiç ulaşmış değiliz. Pratiğimizi eleştirmek gerekir.

2 Faşizm üzerine

Faşist felsefe üzerine birkaç gözlem. Sanki sosyalizmleri varmış gibi yazıyorlar. Bu ekonomik açıdan ifşa edilmeli. Hitler şunları söylüyor: "Devlet, halk! Kapitalistlerimiz sadece yüzde 8 alıyor. Bu onlara yeter!" Bu sorunun formülas-

yonuna ek olarak, kapitalistlerin, ultra-emperyalizm teorisinin yardımıyla rekabetten kurtulma çabaları ile, üretimdeki anarşi ve rekabet sorununa ışık tutulmalı. Onların kör talihleri / kötü kaderleri gösterilmeli. Korporatif bir sistemi propaganda ediyorlar; sanki bu sistem sınıflar üstüymüş ve devlet işçilere bakıyormuş gibi. Hatta tek tek bazı kapitalistleri tutukluyorlar (Thyssen'in kaçabileceği doğrudur). Bütün bunların demagojiden ibaret olduğu, sınıf disiplinine uymak istemeyen tek tek kapitalistler üzerinde burjuva devletin bir baskısı olduğu belirtilmelidir. Kartelleşme ve planlamadaki başarısız girişimleri konusunda bunlar belirtilmelidir. Sosyalizm bölümünde bir daha belirtin. Sizin sisteminizde, sayın faşistler, üretim araçları kime aittir? Tek tek kapitalistlere ve ve kapitalist gruplara, ve bu nedenle de, ekonomi mülk sahipleri arasında bölüşüldüğü için küçük parçalar dışında gerçek planlama yapamazsınız.

SORU: "Faşistler" kelimesini kullanalım mı?

CEVAP: Kendilerini nasıl adlandırıyorlarsa siz de öyle kullanın; İtalyanları faşistler, Almanları nasyonel-sosyalistler olarak.

Kabinede (H.G.) Wells ile görüştüm; bana ne işçilerin, ne de kapitalistlerin iktidarından yana olduğunu söyledi. Mühendislerin önderliğinden yanaymış. İyi tanıdığı Roosevelt'i desteklediğini ve onun saygıdeğer ve işçi sınıfına sadık bir kişi olduğunu söyledi. Küçük burjuvalar arasında, sınıf uzlaşması hakkında küçük fikirler var ve oldukça yaygın. Bu görüşler faşistlerle özel bir anlam kazandı.

Ütopyacıardan söz ettiğiniz kısımda, sınıflar arası uzlaşma fikrine de eleştirel olarak yer verilmeli. Elbette ütopyacıların sorunu koyuş biçimiyle faşistler arasında, ütopyacılar lehine bir farklılık vardır, ama bu konuda tuzağa düşülmemelidir. Faşistlerin safına konursa Owen kendisini çok kötü hissedirdi, ama Owen da eleştirilmeli.

Tüm kitap bozuk stilden arındırılmalı. Ağız bozukluğuyla kimseyi ikna edemezsiniz. Aksi sonuçlar alabilirsiniz; okuyucu uyanık olacak ve "yazarın kötü bir dil kullanması herşeyin açık ve net olmadığı anlamına gelir" diye düşünecektir.

Onların sistemindeki herşeyin kötü ve bizim sistemimizdeki herşeyin ise iyi olduğu izlenimi vermeyen bir biçimde yazılmalı, pembe tablolar çizilmemelidir.

*****

GÖRÜŞ: Burada devletin hemen hemen herkes için planı formüle ettiği yazıyor.

CEVAP: Saçma. Genelde sosyalizm bölümünde çok felsefe yapılmış. Daha basit yazılmalı.

SORU: "Kapitlaist üretim tarzının hazırlanması" başlığı doğru mu? Biraz bilinçli bir hazırlanma izlenimi vermiyor mu?

CEVAP: Bu terminolojik bir sorun. "Hazırlanmış" kelimesi kesinlikle kullanılabilir. Aslında konu, doğum ve önkoşulların hazırlanması ile ilgilidir.

Aslında sosyalist üretim tarzının hazırlanması ile ilgili bir başka sorun var. Yazıda sosyalizmin kapitalizm içinden yükselmediği belirtilmiş. Ancak, maddi önkoşulların kapitalizm içinde ortaya çıktığı, objektif ve sübjektif önkoşulların kapitalizm içinde yaratıldığını açıklamak gerekir. Kapitalizmden ortaya çıktığımız unutulmamalı.

(L.A. Leontyev, K.V. Ostrovityanov, A.I. Pashkov'un notlarından derlenmiştir.)

22 ŞUBAT 1950 TARİHLİ TARTIŞMANIN TUTANAĞI

(Saat: 23.15)

Ekonomi politik ders kitabının iki değişik taslağı var. Ancak ekonomi politik sorunlarına yaklaşım ve bu sorunların yorumu konusunda iki taslak arasında ilke olarak bir farklılık yok. Bu nedenle iki versiyonun olmasının bir temeli yok. Leontyev'in hazırladığı taslak var ve bu temel alınmalı.

Kitapta, Amerikan emperyalizminin çağdaş teorilerinin somut eleştirisini yapmalıyız. Bu konuda Bolşevik ve Voprosi Ekonomiki'de makaleler yayınlandı.

Ekonomiden anlamayan kişiler, Çin Halk Cumhuriyeti ile Orta ve Güney-Doğu Avrupa Halk Demokrasileri, örneğin Polonya Demokratik Halk Cumhuriyeti arasında ayırım yapmıyorlar. Bunlar farklı şeylerdir.

Halk demokrasisi nedir? En azından şu özellikleri kapsar:

- 1) Siyasi iktidarın proletaryanın elinde olması;
- 2) Sanayinin millileştirilmesi;

- 3) Komünist ve Emekçi partilerinin rehber rolü;
- 4) Sadece şehirde değil, kırdada sosyalizmin inşası.

Çin’de ise ne şehirde ne de kırdada sosyalizmin inşasından söz edilebilir. Bazı işletmeler millileştirilmiştir; ama bu, okyanusta bir damladır sadece. Halkın ihtiyacı olan sanayi ürünlerinin ana kütlesi zanaatkarlarca üretilmektedir. Çin’de 30 milyon kadar zanaatkar vardır. Halk Demokrasili ülkeler ile Çin Halk Cumhuriyeti arasında önemli farklılıklar vardır:

- 1) Çin’de, Bolşeviklerin 1904-05’te sözünü ettiği şeye yakın bir proletaryaya ve köylülüğün demokratik diktatörlüğü vardır.
- 2) Çin’de bir zamanlar yabancı burjuvazinin baskısı varolduğu için Çin milli burjuvazisi kısmen devrimcidir; bu nedenle milli burjuvazi ile bir koalisyona izin verilebilir; Çin’de komünistler ve burjuvazi bir blok oluşturmaktadır. Bunda olağandışı birşey yoktur. 1848’de Neue Rheinische Zeitung’da editörlük yaptığı zaman Marx da burjuvazi ile koalisyon yapmıştı; fakat bu uzun sürmedi.
- 3) Çin’de onlar hala feodal ilişkilerin tasfiye edilmesi görevi ile karşı karşıyalar; bu bakımdan Çin devrimi, 1789 Fransız burjuva devrimini hatırlatır.
- 4) Çin devriminin özelliği, devletin başında Komünist Partisi’nin olmasıdır. Bu nedenle Çin’de, gelişmesinin ilk aşamasında olan bir Halk Demokratik Cumhuriyeti’nin varlığından söz edilebilir.

Bu konudaki kafa karışıklığı, kadrolarımızın derin bir ekonomi eğitimine sahip olmaması nedeniyle ortaya çıkmaktadır.

Bir aylık bir süre içinde kitap taslağındaki değişikliklerin tamamlanması için, Malenkov, Leontyev, Ostrovityanov ve Yudin yoldaşlardan oluşan Komisyon’a önerilmek üzere bir karar alındı.

(L.A. Leontyev, K.V. Ostrovityanov ve P.F. Yudin yoldaşların notlarına göre kaleme alınmıştır.)